

Izvještaj sa predavanja 'Vanjska politika Europske unije'

Diplomat i ravnatelj uprave za međunarodne odnose francuske Visoke škole za javnu upravu (Ecole Nationale d'Administration – ENA) Maxime Lefebvre održao je u ponedjeljak, 31. siječnja, predavanje pod nazivom 'Vanjska politika Europske unije'. Ovo predavanje organiziralo je Francusko Veleposlanstvo u Hrvatskoj i Institut za međunarodne odnose (IMO), uz potporu Udruge Alumni Europskih Studija (ALES) i Delegacije Europske unije u Hrvatskoj, a radi se četvrtom predavanju u ciklusu predavanja 'Francuska/Hrvatska: partnerstvo za europske integracije'. Cilj ovog ciklusa predavanja je rasvijetliti glavna pitanja i izazove s kojima se Hrvatska suočava u pojedinim područjima na svome putu prema EU, te informirati građane o tome što mogu očekivati od ulaska u Europsku uniju.

Sudionicima skupa pozdravne govore uputili u šef Delegacije Europske unije u Republici Hrvatskoj Nj. E. Paul Vandoren, Nj.E. Jérôme Pasquier, francuski veleposlanik u Hrvatskoj i dr. sc. Višnja Samardžija, voditeljica Odjela za europske integracije IMO-a.

Nj. E. Paul Vandoren izjavio je kako hrvatski građani moraju biti svjesni utjecaja ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i sve što s tim ulaskom dolazi, te da moraju imati viziju ove zajednice. Šef Delegacije Europske unije istaknuo je kako je vanjska politika Europske unije, nakon što je 1. prosinca 2009. na snagu stupio Lisabonski ugovor, doživjela mnoge promjene, među kojima je najvažnije pokretanja Europske službe za vanjske poslove (EEAS). Sukladno Lisabonskom ugovoru Delegacija Europske komisije u Hrvatskoj postala Delegacija Europske unije koja predstavlja EU u Hrvatskoj, i koja je ovlaštena za koordinaciju svih akcija Unije u Hrvatskoj. EEAS je postao instrument zajedničke vanjske politike Unije koji treba predstavljati jedinstveni jezik EU-a u svijetu. Vandoren je istaknuo da je Lisabonski ugovor dao priliku za definiranje europske vanjske politike koja postaje sve važnija europska dimenzija, kako EU postaje sve značajniji čimbenik na svjetskoj sceni u rješavanju gospodarskih i političkih pitanja.

Nj.E. Jérôme Pasquier istaknuo je važnost ciklusa 'partnerstvo za europske integracije' i predavanja o vanjskoj politici Europske unije, odnosno suradnje Veleposlanstva Francuske sa Ministarstvom vanjskih poslova i europskih integracija te hrvatskim pregovaračima uključenim u pretpristupne pregovore s EU-om. Nj.E. Pasquier rekao je kako hrvatski građani moraju biti dobro obaviješteni o procesu pristupanja u EU te da građani moraju shvatiti realnost da ulaskom u EU hrvatski problemi neće biti riješeni preko noći. Važnost ovakvih predavanja velika je kako bi se informirali građani, naročito zbog predstojećeg referenduma za ulazak u EU. Pasquier je dodao kako Francuska promovira vanjsku politiku Unije kao njezinu važnu dimenziju. Nj.E. Pasquier objasnio je kako je Jérôme Pasquier autor knjige o vanjskoj politici Europske unije te direktor državne škole za upravu, te kako će Francusko Veleposlanstvo intenzivirati suradnju sa hrvatskim dužnosnicima kako bi se Hrvatska što bolje pripremila za ulazak u EU.

Dr. sc. Višnja Samardžija istaknula je važnost širenja informacija o Europskoj uniji i jačanja rasprave o temama koje su relevantne za članstvo u EU. Dr. sc. Višnja Samardžija dodala je kako su u ciklusu predavanja 'partnerstvo za europske integracije' obrađene brojne teme poput strukturnog razvoja, Zajedničke poljoprivredne politike i proširenja, koje zajedno sa vanjskom plitkom Europske unije imaju veliku važnost i za prostor jugoistočne Europe. Tema vanjske politike izuzetno je značajna u kontekstu uloge RH kao buduće članice a isto tako i u svjetlu odnosa EU-a prema regiji jugoistočne Europe.

Otvarajući svoje predavanje Maxime Lefebvre istaknuo je važnost vanjske politike Europske unije čiji dio će postati i Hrvatska nakon ulaska u EU. U novijoj europskoj i svjetskoj povijesti u međunarodnim odnosima vladao je Vestfalski model ustoličen 1648. godine, prema kojem je država nositelj suvereniteta i kreator vanjske politike u odnosu sa drugim državama.

Međutim, Europska unija danas razvija 'post-Vestfalski' model koji nadilazi suverenitet država, odnosno Europska unija postaje posrednički entitet između država članica i ostatka svijeta, entitet koji nadilazi suverenost zemalja članica. Europska unija ima svoje početke u gospodarskoj zajednici nakon Drugog svjetskog rata, a s vremenom EU je postao promotor demokracije, ljudskih prava, multilateralne suradnje, institucija zajedničke sigurnosti odnosno sustava zajedničke egzistencije koji osigurava mir.

Lefebvre je rekao kako time nisu nestale nacionalne države koje funkcioniraju kao Vestfalske sile – SAD, Rusija, Kina, Indija - i koje nemaju namjeru integrirati se u nadnacionalne strukture. Tako 'post-Vestfalska' Europa nastoji afirmirati svoju vanjsku politiku u 'vestfalskom' svijetu koji obilježava globalizacija te problemi poput prehrambene sigurnost i zaštite okoliša.

Stvaranje politički integrirane Europe počelo je 1970. godine kada je pokrenuta politička suradnja među europskim državama, koje su počele razgovarati na temu vanjske politike, a između ministarstva vanjskih poslova europskih metropola pokrenut je sustav komunikacije. Od 1974. godine održavaju se sastanci Europskog vijeća kojem je cilj koordinacija između država članica Europske unije na području gospodarstva i vanjske politike. Dodani poticaj stvaranju europske vanjske i sigurnosne politike bio je Ugovor iz Maastrichta 1992. godine, dok početak europske obrambene i sigurnosne politike EU-a pada u 1999. kada je ustanovljena funkcija Visokog predstavnika Europske unije za vanjsku politiku i sigurnost, koju je u početku obnašao Javier Solana.

Stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora 1. prosinca 2009. Europska unija dobila je stalnog predsjednika na čelu Europskog vijeća, koje je dobilo status institucije Europske unije. Do tada je postojalo rotirajuće EU predsjedništvo gdje su predsjedajuće države članice imale značajan utjecaj na vanjsku politiku EU-a, pa je tako francuski predsjednik Nicolas Sarkozy iskoristio predsjedanje svoje zemlje u rješavanju sukoba između Rusije i Gruzije. Predsjednik Europskog vijeća trenutno je Herman van Rompuy čiji mandat traje 2 godine i šest mjeseci, sa mogućnošću reizbora u istom trajanju. Njegov zadatak je da animira i saziva sastanke Vijeća, a ima i velik utjecaj na kreiranje vanjske politike EU-a.

Lisabonskim ugovorom ojačana je i funkcija Visokog predstavnika Europske unije za vanjsku politiku i sigurnost, njegove ovlasti su povećane. Time je ova funkcija dovedena na razinu 'šefa diplomacije'. Trenutno ovu funkciju obnaša Britanka Catherine Ashton koje predsjedava Vijećem ministara vanjskih poslova, usmjerava vanjsku politiku Unije, a uz to je i povjerenica Europske komisije za vanjske poslove. Objedinjavanjem ovlasti Visokog povjerenika i člana Europske komisije doprinosi se koherentnosti vanjske politike Europske unije i integriranju europskih politika. Još jedna novost Lisabonskog ugovora je i pokretanje Europske službe za vanjske poslove u kojoj su zaposleni diplomati zemalja članica, koji se nakon odrađenog mandata u europskoj službi vraćaju u diplomaciju matičnih zemalja.

Maxime Lefebvre je u svom izlaganju naveo i Europsku sigurnosnu strategiju usvojenu 2003. godine kao važan dokument kojim je dogovorena politika zajedničke vanjske i sigurnosne

politike. Tijekom te godine uslijedila je američka invazija na Irak oko koje je u Europi nastala podjela na većinu koja je, zajedno sa državama kandidatkinjama za članstvo u EU, podržavala invaziju, te na Njemačku i Francusku koje su se protivile vojnoj operaciji na Bliskom istoku. Unatoč podjelama oko američke invazije Europljani su uspjeli usvojiti sigurnosnu strategiju i tekst o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici.

U ovoj strategiji definirane su prijetnje i odgovori na prijetnje Europskoj uniji – među prijetnje su uvršteni terorizam, organizirani kriminal, globalni sukobi, proliferacija, građanski ratovi, krijumčarenje ljudi i naoružanja, što je preuzeto iz američke koncepcije nacionalne sigurnosti, s tim da europska strategija na ove prijetnje ne daje iste odgovore kao američka. Europa želi svojom sigurnosnom strategijom, istaknuo je Lefebvre, razviti učinkoviti multilateralizam u kojem države Europske unije žele djelovati zajedno po modelu 'post-Vestfalske' Europe. Pri tom u europskoj viziji globalne sigurnosti treba istaknuti važnost područja koja graniče sa Unijom, a to su prije svega zapadni Balkan, Bliski istok, zemlje bivšeg SSSR-a te južno Sredozemlje.

Iako je EU sposoban i za vojne akcije, Unija, za razliku od Sjedinjenih Država, želi razviti i kombinaciju vojnog i civilnog pristupa uključujući humanitarnu pomoć, naveo je dalje Lefebvre. Europska unija treba ustrajati na integriranju svoje vanjske politike te unaprijediti svoju strategiju iz 2003. godine, uslijed novih izazova s kojima se suočava, poput sve učestalijih 'cyber' napada, ali i definiranja stajališta prema globalnim silama poput Rusije.

Europska snaga mora razvijati model 'post-Vestfalske' Europe, koristeći se onim što se Americi naziva 'soft-power', odnosno blaga snaga, izražena u sintagmi 'pustite da drugi učine ono što vi želite' – sposobnost uvjeravanja i davanja odgovora na globalne izazove. Europljani se izučavaju kroz diplomaciju, Europa proizvodi pravo i norme, što pokazuje i kazna Europske komisije američkoj korporaciji Microsoft zbog kršenja pravila tržišnog natjecanja, dok se u odnosu sa trećim stranama europska diplomacija mora voditi politikom 'mrkve i batine'. Uz to, Europska unija se sve više pokazuje i kao 'hard-power' uvođenjem ekonomskih sankcija, što pokazuju slučajevi Irana, Obale Bjelokosti i Bjelorusije, iz čega se vidi da sankcije mogu biti učinkovita snaga. Slučaj slanja europskih promatrača na Kavkaz i povlačenja ruskih jedinica iz Gruzije pokazao je prednost Europske unije kao 'smart-powera' – inteligentne snage. Slabosti europske vanjske politike pokazuju se na slučajevima izraelsko-palestinskog sukoba i pitanja neovisnosti Kosova oko kojih ne postoji jedinstveni stav zemalja članica Europske unije.

Lefebvre je ukazao i na europsku vojnu slabost u odnosu na Sjedinjene Američke države, budući da EU izdvaja za naoružanje samo 40 posto sredstava koje izdvajaju Amerikanci, iako europsko stanovništvo nadmašuje američko za više od 50 posto. Pored toga, Lefebvre je izrazio uvjerenje kako europske vanjske politike nema bez angažmana triju velikih europskih sila - Velike Britanije, Njemačke i Francuske – kojima se moraju priključiti druge manje članice EU-a.

Europa svoj utjecaj u svijetu ostvaruje i kroz Transatlantsko partnerstvo i NATO, koji se ne svode samo na bilateralne odnose EU-a i Amerike, a veliko značenje imaju i politika susjedstva i proširenja. Uspjeh Europske unije pokazuje se i u prekograničnim sporazumima te strateškim partnerstvima sa SAD-om te zemljama iz skupine BRIC (Brazil, Rusija, Indija, Kina), odnosno suradnjom na područjima poput energetske sigurnosti i ljudskih prava. Uz to EU podržava i regionalne integracije u Africi, Latinskoj Americi i jugoistočnoj Aziji. EU potiče globalni dijalog, 50 posto proračuna UN-a za razvoj dolazi iz europskih izvora, a EU je

prisutan i u globalnim pregovorima za razvoj te forumima poput G8 i G20. Na kraju svojeg izlaganja Maxime Lefebvre je istaknuo kako svi ovi naponi Europske unije neće biti dovoljni ukoliko neće postojati volja zemlja članica Europske unije da djeluju zajedno i brane svoje zajedničke interese na globalnoj sceni.

Osvrt na predavanje Maxime Lefebvra dao je dr. sc. Sandro Knezović sa Instituta za međunarodne odnose. Knezović je naveo nepredvidivost kao glavnu karakteristiku međunarodnih odnosa na početku 21. stoljeća, pri čemu je situacija uvelike drugačija u odnosu na onu iz perioda Hladnog rata, a globalizacija ostaje jedini faktor. Današnji svijet je multipolaran, istaknuo je Knezović, te se javljaju novi globalni igrači poput zemalja iz skupine BRIC. Sve ovo dovodi do kompliciranja i multi dimenzionalnosti međunarodnih odnosa, što stavlja brojne unutarnje i vanjske izazove, pred globalno upravljanje koje se mora suočiti s tim činjenicama te razviti zajednički okvir za djelovanje. EU mora strateški promišljati i raditi na zajedničkom cilju te imati jedinstven glas na međunarodnom planu, pri čemu Lisabonski ugovor i Europska diplomatska služba predstavljaju velik korak naprijed. EU mora raditi na zajedničkim mehanizmima provedbe svoje vanjske politike. Pri tome je politika proširenja od iznimnog značenja za stabilizaciju jugoistočne Europe i kredibilitet Europske unije, dok je Hrvatska primjer ostalim zemljama u regiji, istaknuo je Knezović.

U raspravi koja je uslijedila gost iz Francuske naveo je da Europska unija i Francuska s velikim interesom prate događaje u Sjevernoj Africi te kako se nada da će pad autokratskih režima ustupiti mjesto demokratskim promjenama. Gdin. Neven Šimac je pitao u kojoj je mjeri u institucionalnom smislu važna nacionalnost Visoke predstavnice za vanjsku i sigurnosnu politiku te u kojoj mjeri se može očekivati da će se pozicije EU-a objediniti u međunarodnim organizacijama poput WTO-a ili MMF-a. Gospodin Lefebvre je podsjetio da je barunica Ashton izabrana na tu funkciju zato jer je bilo potrebno izabrati ženu iz velike države i po mogućnosti lijevog političkog usmjerenja, zbog čega je u određenim krugovima njezino imenovanje prihvaćeno sa stanovitom rezervom. Prema Lefebvreu na tu funkciju primjerenije je bilo izabrati osobu sa višegodišnjim diplomatskim iskustvom koja je snažno potvrđena na međunarodnoj sceni te koja je dobro umrežena, kao što je bio gospodin Solana. Vezano uz pozicije EU-a u međunarodnim organizacijama Lefebvre je istaknuo da unatoč činjenici da su zemlje članice i pojedinačno zastupljene, EU ipak pokazuje zadovoljavajući stupanj konvergencije zajedničkih stajališta, što pozicije EU-a ponekad čini i više integriranima od same vanjske politike EU-a. Naposlijetku Lefebvre je zaključio da unatoč neospornoj činjenici da konsenzus zemalja članica i dalje ostaje temeljno načelo vanjske politike EU-a, procesi inicirani Lisabonskim ugovorom dugotrajno će pozitivno utjecati na profilaciju Unije i na globalnom planu. Potrebno je shvatiti da je proces stvaranja i razvijanja vanjske politike EU-a jedan dugotrajan proces u kojem EU mora osvijestiti potrebu za zajedničkim nastupom i dodatno razviti kulturu solidarnosti. Upravo će o tom osjećaju zajedništva i uloženoj političkoj volji država članica ovisiti uspješnost i legitimnost Visokog predstavnika za vanjsku politiku.

Izvještaj sastavio:
Antun Krševan Dujmović